

Swietłana Sydun

Partnerstwo Wschodnie – szansa dla europejskiej integracji państw poradzieckich

Rocznik Integracji Europejskiej nr 5, 357-370

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SWIETŁANA SYDUN

Poznań

Partnerstwo Wschodnie – szansa dla europejskiej integracji państw poradzieckich

Inicjatorami Partnerstwa Wschodniego (PW) są Polska i Szwecja, które w maju 2008 r. zaproponowały pogłębienie relacji ze wschodnimi sąsiadami objętymi Europejską Polityką Sąsiedztwa. Inicjatywa była skierowana do Armenii, Białorusi, Azerbejdżanu, Gruzji, Mołdowy oraz Ukrainy. Rosja zgodziła się uczestniczyć w niektórych wspólnych projektach. Za główne cele Partnerstwa Wschodniego uznano: doprowadzenie do ustanowienia politycznego stowarzyszenia, stworzenie stref wolnego handlu państw partnerskich z UE, liberalizację reżimu wizowego, unifikację prawną, wzmocnienie współpracy w zakresie bezpieczeństwa energetycznego, wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw¹.

W Komunikacie Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady „Partnerstwo Wschodnie” określono, że PW będzie „oparte na wzajemnych zobowiązaniach do przestrzegania zasad państwa prawa, dobrego zarządzania, poszanowania praw człowieka, poszanowania i ochrony mniejszości, a także zasad gospodarki rynkowej i zrównoważonego rozwoju”².

Partnerstwo Wschodnie stać miało się głównym planem rozwoju relacji między Unią a państwami Europy Wschodniej i Kaukazu Południowego i tym samym umożliwić tym państwom stopniowe włączanie się do polityk i programów unijnych oraz integrację ze wspólnym rynkiem, ustanowienie bliższych relacji pomiędzy UE a każdym z państw partnerskich w celu zwiększania stabilności i dobrobytu we wspólnym interesie.

Partnerstwo Wschodnie zostało powołane na szczycie w Pradze w maju 2009 r. W mediach sporo pisano o kolejnej inicjatywie UE, oceniano jej zalety i określano możliwość realizacji propozycji ze strony Unii. Zwrócono uwagę, że nie wszyscy szefowie państw UE-27 i państw partnerskich byli obecni na szczycie. Nie przybył premier Wielkiej Brytanii Gordon Brown, prezydent Francji Nicolas Sarkozy. Nie byli obecni także szefowie rządów Włoch, Hiszpanii i Austrii, a prezydent Białorusi A. Łukaszenka i prezydent Mołdawii W. Woronin przysłali do Pragi swoich przedstawicieli. Pomimo tego, inicjatywa została przyjęta przez obie strony.

Rosja chłodno przyjęła wiadomość o kolejnej inicjatywie UE dla byłych republik radzieckich, upatrując w tym zagrożenie swych interesów w tym regionie. Unijna komisarz Benita Ferrero-Waldner uspokajała Rosję, że Unia nie ma zamiaru rozszerzać swojej strefy wpływów na kraje byłego Związku Radzieckiego. Podkreślono że Partnerstwo Wschodnie to inicjatywa służąca wzmocnieniu polityki sąsiedztwa w tym

¹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady, *Partnerstwo wschodnie*, Bruksela, dnia 3.12.2008, s. 2.

² *Ibidem*, s. 3.

regionie. Dlatego Rosja powinna być nastawiona pozytywnie, by w przyszłości zabezpieczyć tam spokój³.

Na szczycie rosyjsko-unijnym w Chabarowsku w 2008 r. prezydent Dmitrij Miedwiediew oświadczył, że Unia nie przekonała Rosji, jakie zalety ma PW, a projekt nie powinien być wykorzystywany przez niektóre państwa UE przeciwko Rosji⁴. Kilka miesięcy później podczas wizyty w Mińsku, Prezydent Rosji zapewniał białoruskich dziennikarzy, że nie widzi w nowym projekcie UE ani korzyści dla państw partnerskich PW, ani zagrożeń dla Rosyjskiej Federacji⁵. Według rosyjskiego politologa Jurija Solozobowa krytykę PW w Rosji można podzielić na dwa kierunki. Pierwszy – nacjonalistyczny w duchu zimnej wojny, który polega na tym, że Unia chce ustawić sześć byłych republik radzieckich przeciwko Rosji. Drugi powiązany z sektorem energetycznym. Jednym z celów Partnerstwa Wschodniego jest wspieranie unijnego programu energetycznego, który jest sprzeczny z interesami Rosji, innymi słowami, wszystko co jest złe dla Rosniefti i Gazpromu, jest złe dla Rosji⁶.

Michał Margiełow, przewodniczący komitetu spraw międzynarodowych Rady Federacji, przekonywał, że prawdziwe geopolityczne zamiary Komisji Europejskiej skupiają się na energii, przypominając, że dzień po zakończeniu szczytu w Pradze Komisja zorganizowała specjalne spotkanie, poświęcone gazociągowi Nabucco. Przyjęcie Ukrainy i Gruzji do NATO zostało odwołane, gdyż projekt PW został zdefiniowany jako próba dołączenia byłych republik radzieckich do strefy wpływów UE okrężną drogą⁷.

Irina Paszkowskaja, pracownik naukowy Centrum Bezpieczeństwa Euro-Atlantyckiego Instytutu Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi w Moskwie, wyznaczyła trzy czynniki, pod wpływem których była sformułowana polityka energetyczna UE wobec byłych republik ZSRR: rosnąca zależność UE od importu surowców energetycznych, przesunięcie granic UE do Morza Czarnego po przyjęciu Bułgarii i Rumunii do Unii, osobliwe zainteresowanie Niemców rozszerzeniem swoich stref wpływów w obszarze postradzieckim. Według niej celem podstawowym Unii Europejskiej jest osłabienie swojej zależności od dostaw energetycznych z Rosji⁸.

Jednak inaczej postrzegają Partnerstwo Wschodnie państwa partnerskie. Prezydent Azerbejdżanu İlham Alijew mówił na szczycie o strategicznym wyborze, jakiego dokonuje jego kraj⁹. Z kolei M. Saakaszwili, Prezydent Gruzji, przekonywał, że Partner-

³ *Восточное партнерство не направлено на расширение сфер влияния – Ферреро-Вальднер*, <http://korrespondent.net/world/829288-vostochnoe-partnerstvo-ne-napravleno-na-rasshirenie-sfer-vlianiya-ferrero-valdner>, odczyt z dnia 8.09.2011.

⁴ *Евросоюз не убедил Россию в выгодах создания „Восточного партнерства”*, <http://www.vesti.ru/doc.html?id=286999&tid=69553>, odczyt z dnia 8.09.2011.

⁵ *Медведев пообещал не мешать ЕС развивать „Восточное партнерство”*, <http://www.izvestia.ru/news/46236>, odczyt z dnia 8.09.2011.

⁶ *Й. Соллозобов, Большое „Восточное партнерство”*, <http://www.apn.ru/publications/article22423.htm>, odczyt z dnia 8.09.2011.

⁷ *Повестка саммита ЕС носит чисто геополитический характер – Маргелов*, <http://ria.ru/politics/20090507/170289050.html>, odczyt z dnia 8.09.2011.

⁸ I. Paszkowskaja, *Европейский Союз: энергетическая политика в отношении новых независимых государств*, Moskwa МГИМО – Университет, 2009, s. 3.

⁹ *Partnerstwo Wschodnie zaczęło się w Pradze*, http://wyborcza.pl/1,76842,6583319,Partnerstwo_Wschodnie_zaczelo_sie_w_Pradze.html#ixzz1NLLrF3mk, odczyt z dnia 15.08.2011.

stwo to efekt zeszłorocznej wojny Rosji z Gruzją i że teraz sześć krajów siedzi przy stole z członkami Unii jak równy z równym¹⁰.

Ukraiński Prezydent Wiktor Juszczenko z zadowoleniem przyjął możliwość uczestnictwa w kolejnej inicjatywie Brukseli, chociaż z lekkim rozczarowaniem, bo kolejna inicjatywa nie przybliżyła jego państwa do spełnienia marzenia o członkostwie w UE¹¹. Warto dodać, iż podczas spotkania Prezydenta Ukrainy z ówczesnym przewodniczącym Parlamentu Europejskiego Hansem Gertem Poetteringiem w Kijowie, Ukrainie zaproponowano główną rolę we Wschodnim Partnerstwie UE.

Jeszcze przed inauguracją PW, w maju 2009 w Pradze, ówczesny prezydent Mołdawii Władimir Woronin sceptycznie wypowiadał się na temat Partnerstwa Wschodniego, nazywając go „WNP-2” będącym tym razem pod kontrolą nie Rosji, lecz Unii Europejskiej. Krytycznie odnosił się również do zaliczenia Mołdawii do grupy państw, które *de facto* nie aspirują do wejścia do UE, obok Armenii, Gruzji i Azerbejdżanu¹².

Prezydent Armenii S. Sarkisjan podziękował UE za inicjatywę Partnerstwa Wschodniego, określając ją mianem odważnej i opartej na zasadzie wzajemnych korzyści. Stwierdził również, że Armenia będzie wywiązywać się z przyjętych zobowiązań w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa. Z kolei wiceminister spraw zagranicznych Armenii oświadczyła, że Erewan ma nadzieję, iż jednym z rezultatów współpracy w ramach Partnerstwa Wschodniego będzie podpisanie umowy stowarzyszeniowej między Armenią a UE¹³.

Prezydent A. Łukaszenka oświadczył, że rezultaty szczytu w Pradze są zgodne z oczekiwaniami Białorusi¹⁴. Oczekiwania te sformułował wicepremier W. Siemaszka, który stał na czele białoruskiej delegacji do Pragi. Znalazły się wśród nich: ułatwienia dla eksportu na rynek unijny, możliwość pozyskania inwestycji i kredytów, możliwość pełniejszego wykorzystania tranzytowego położenia Białorusi, w tym budowy gazociągu Jamał II oraz perspektywa liberalizacji reżimu wizowego dla Białorusinów. Przez rok Prezydent Białorusi krytykował Partnerstwo Wschodnie za to, że UE wymaga od Białorusi udziału przedstawicieli opozycji w Zgromadzeniu Parlamentarnym Partnerstwa Wschodniego – Euronest, a od innych krajów – nie. A. Łukaszenka uważa także, że Unia Celna z Rosją dała i daje więcej korzyści dla Białorusi, niż Partnerstwo Wschodnie¹⁵.

Kraje, objęte projektem PW są zróżnicowane pod względem rozwoju gospodarczego i politycznego. Wspólnym dla tych państw jest spuścizna sowiecka, zależność od Rosyjskiej Federacji i przynależność do jej strefy wpływów, a także korupcja, powolne tempo wprowadzenia reform, niski rozwój gospodarczy.

Najwyższy wskaźnik PKB wśród państw, objętych PW, jest w Azerbejdżanie (patrz tabela 1), co wynika z posiadania przez to państwo wielu złóż ropy naftowej. Ukraina

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Б. Соколовський, *Ініціатива „Східне партнерство” не піднімає ідеї набуття Україною повноцінного членства в ЄС*, <http://www.president.gov.ua/news/13699.html>, odczyt z dnia 10.08.2011.

¹² *Partnerstwo Wschodnie a kwestia Mołdawii*, <http://www.psz.pl/tekst-27624/Partnerstwo-Wschodnie-a-kwestia-Moldawii>, odczyt z dnia 15.05.2011.

¹³ *Reakcje na szczyt inauguracyjny Partnerstwa Wschodniego*, „Tydzień na Wschodzie” 2009, nr 8, s. 12, <http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/tmw93.pdf>, odczyt z dnia 10.05.2011.

¹⁴ *Reakcje na szczyt inauguracyjny*, op. cit., s. 7.

¹⁵ Александр Лукашенко раскритиковал „Восточное партнерство”, <http://news.open.by/politics/38791>, odczyt z dnia 14.09.2011.

jest największym krajem, z bardzo niskim PKB, chociaż posiada rudy żelaza, węgiel kamienny, rudy manganu (jedne z największych zasobów na świecie), a także gaz ziemny, ropę naftową (których wydobycie pozwala na pokrycie około 20–30% krajowego zapotrzebowania). Metalurgia ma około 20% udziału w strukturze produkcji przemysłowej Ukrainy (ósme miejsce na liście największych producentów stali na świecie)¹⁶.

Najbiedniejszym państwem jest Mołdawia, z wysoką stopą bezrobocia i mało rozwiniętym przemysłem. Kraj eksportuje produkty rolno-spożywcze. Zgodnie z raportem Banku Światowego „Migration and Remittances Factbook 2011”, przekazy pieniężne stanowią aż 23% PKB Mołdowy i w tym rankingu kraj ten znalazł się na 4 miejscu na świecie¹⁷. Armenia w tym rankingu znajduje się na 26 miejscu (9% PKB). Warto zaznaczyć, że w Mołdawii kilka lat wcześniej (w 2006 r.) ten wskaźnik stanowił 36%, a w Armenii – 18%¹⁸.

Główny udział w tworzeniu PKB Republiki Białorusi ma produkcja przemysłowa, najważniejsze są przemysły: paliwowy, chemiczny oraz elektromaszynowy, a także rolnictwo. Większość przedsiębiorstw jest własnością państwową. Jedynym sektorem w Republice Białorusi, w którym przeważa własność prywatna są handel i usługi.

Według „Corruption Perceptions Index 2010” *Transparency International* najmniej skorumpowanym krajem jest Gruzja (tabela 1). Taki wynik związany jest z wprowadzonymi przez Prezydenta Saakaszwiliego reformami w instytucjach władzy i administracji publicznej. Pozostałe kraje zajmują miejsca w drugiej setce. Polepszyła się w rankingu pozycja Azerbejdżanu (ze 158 do 134), Białorusi (ze 151 do 127) i Mołdawii (ze 109 do 105). Sytuacja pozostaje niezmienną na Ukrainie – miejsce 134 (choć w 2006 roku zajmowała miejsce 99).

Tabela 1

Wskaźniki rozwoju krajów, objętych Partnerstwem Wschodnim i Rosji (2010 r.)

Kraj	Ludność mln osób	PKB mld euro	PKB <i>per capita</i>	Ranking Corruption Perceptions Index		Ranking Democracy Index	
				2008	2010	2008	2010
Armenia	3,3	7,1	2146,6	109	123	113	109
Azerbejdżan	9,0	41,0	4532,1	158	134	135	135
Białoruś	9,4	41,3	4375,4	151	127	130	132
Gruzja	4,4	8,8	2005,0	67	66	103	104
Mołdowa	3,6	4,4	1229,8	109	105	65	62
Ukraina	45,5	102,9	2262,7	134	134	67	53
Rosja	140,4	1105,1	7873,2	147	154	107	107

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z <http://ec.europa.eu/trade/statistics/>, http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi, http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy_Index_2010_web.pdf (odczyt z dnia 10.10.2011).

¹⁶ *Informator ekonomiczny o krajach świata. Ukraina*, <http://www.msz.gov.pl/files/Informator%20ekonomiczny%20-%20pdf/Ukraina/Ukraina%2003.pdf>, odczyt z dnia 23.09.2011.

¹⁷ *Migration and Remittances Factbook 2011*, <http://siteresources.worldbank.org/INTLAC/Resources/Factbook2011-Ebook.pdf>, 23.09.2011.

¹⁸ *Migration and Remittances Factbook 2008*, http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2008/03/14/000333038_20080314060040/Rendered/PDF/429130PUB0Migr101OFFICIAL0USE0ONLY1.pdf, odczyt z dnia 23.09.2011.

Co roku agencja „Economist Intelligence Unit” przygotowuje raport o stanie demokracji w 167 krajach. Wskaźnik demokracji jest średnią ważoną na podstawie odpowiedzi na 60 pytań, które dotyczą wolności i sprawiedliwości wyborów, bezpieczeństwa wyborców, wpływu obcych mocarstw na politykę rządową, zdolności urzędników do wprowadzania regulacji prawnych w życie. Także agencja proponuje klasyfikacje dla krajów według rankingu: demokracje pełne, demokracje wadliwe, systemy hybrydowe i reżimy autorytarne.

Mołdowa i Ukraina są państwami o demokracji wadliwej. Stan demokracji na Ukrainie pogorszył się, co może być związane z przejęciem władzy przez nowego prezydenta Ukrainy. Sytuacja w Mołdawii powoli się poprawia. To wynika z tego, że Kiszyniów jest pozytywnie nastawiony do europejskiej integracji. Rosja, Armenia i Gruzja są państwami o reżimach hybrydowych. Po rewolucji róż w Gruzji nastąpiła tam demokratyczna transformacja, ale obserwatorzy z zewnątrz wskazują na wiele wad w funkcjonowaniu demokracji.

Białoruś i Azerbejdżan są państwami autorytarnymi, ze słabo rozwiniętą opozycją, kontrolowanymi przez władze mediami i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. Konsekwencją tego jest sytuacja, w której w ramach rankingu ze 167 uczestników te państwa znajdują się prawie na końcu.

Tabela 2

Stosunki handlowe UE-27 z krajami, objętymi PW i Rosją (2010 r.)

Kraj	Import UE mln euro	Miejsce w rankingu	Export UE mln euro	Miejsce w rankingu
Armenia	259,0	107	556,7	101
Azerbejdżan	9 763,5	29	2 346,8	56
Białoruś	2 627,3	54	6 715,7	34
Gruzja	558,0	82	1 155,3	74
Mołdowa	581,9	81	1 528,3	66
Ukraina	11 396,9	25	17 334,7	19
Rosja	158 384,9	3	86 508,8	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z <http://ec.europa.eu/trade/statistics/> (odczyt z dnia 10.10.2011).

Unia Europejska jest głównym partnerem handlowym państw objętych Partnerstwem Wschodnim (tabela 3). Te państwa nie są tak ważne dla Unii Europejskiej. Stosunki handlowe najlepiej rozwijają się z Ukrainą i Azerbejdżanem (według statystyki, tabela 2). Rosja zajmuje trzecie miejsce jako strategiczny handlowy partner UE. Z Azerbejdżanu UE importuje produkty z kategorii paliwa i produkty górnictwa (ich udział w imporcie – 99,2%), a z Ukrainy – wyroby metalurgiczne, artykuły rolno-spożywcze, produkty mineralne, artykuły przemysłu chemicznego. Z pozostałych krajów – Armenii, Gruzji, Białorusi i Mołdowy – Unia Europejska importuje produkty rolno-spożywcze, produkty przemysłowe.

W strukturze eksportu Unia Europejska a państwa partnerskie PW dominowały maszyny i urządzenia, produkty chemiczne i tworzywa sztuczne, artykuły rolno-spożywcze, środki transportu. Dla Białorusi najważniejszym partnerem pozostaje Rosja, która

ma prawie połowę udziału w handlu zewnętrznym tego państwa (tabela 3). Dla Mołdowy, Azerbejdżanu i Gruzji ważniejszym partnerem jest UE niż Rosja. Udział w handlu między FR a Mołdową i Gruzją drastycznie zmniejszył się w ciągu ostatnich lat, głównie poprzez wprowadzone przez Moskwę sankcje gospodarcze wobec tych państw.

Tabela 3

Stosunki handlowe krajów, objętych PW z UE-27 i Federacją Rosyjską

Kraj	Import w UE mln euro	%	Import w FR mln euro	%	Export w UE mln euro	%	Export w FR mln euro	%
Armenia	780,9	27,9	629,9	22,1	379,2	49,0	121,2	15,9
Azerbejdżan	2437,6	34,1	1009,6	14,1	8391,1	52,6	703,7	4,4
Białoruś	6069,5	24,3	13249,2	53,1	4410,1	26,3	6866,5	40,9
Gruzja	1211,1	30,0	223,9	5,5	497,1	36,7	14,1	1,0
Mołdowa	1646,1	53,5	289,4	9,4	527,3	48,9	222,4	20,6
Ukraina	15782,5	35,2	14505,8	32,4	9942,1	26,7	8630,9	23,2
Rosja	87979,7	50,2			136056,6	44,8		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z <http://ec.europa.eu/trade/statistics/> (odczyt z dnia 10.10.2011).

Znaczna część gospodarki w państwach objętych PW jest kontrolowana przez administrację państwową, a większość dużych przedsiębiorstw sprywatyzowanych należy do inwestorów z Rosji. Pod szczególnie silnym nadzorem pozostaje sektor energetyczny, w którym znaczne udziały ma Rosja. Sektor energetyczny Azerbejdżanu znajduje się pod bezpośrednim nadzorem prezydenta i jego rodziny. Wzajemna finansowa, biznesowa i polityczna zależność ludzi biznesu oraz parlamentarzystów i polityków rządowych jest charakterystyczna dla gospodarek WNP.

Pod względem społecznym sytuacja na Kaukazie Południowym i Europie Wschodniej jest również trudna. Znaczna część ludności żyje poniżej progu ubóstwa, różnice dochodów bogatych i ubogich dramatycznie rosną, sytuację komplikuje wysokie bezrobocie i migracja zarobkowa.

UE w ramach projektu Partnerstwa Wschodniego postawiła kilka głównych celów. Jednym z nich jest podpisanie umowy o stowarzyszeniu z państwami nieczłonkowskimi. Taka umowa przewiduje przyjęcie zobowiązań przez państwo partnerskie do realizacji reform politycznych, gospodarczych, handlowych albo reform w dziedzinie praw człowieka. Ze swojej strony UE zobowiązuje się pozwolić tym krajom korzystać z preferencyjnego dostępu do niektórych lub wszystkich rynków UE, jak również udzielać pomocy finansowej i technicznej.

Celem takich umów jest utworzenie szeroko zakrojonej i kompleksowej strefy wolnego handlu z każdym z krajów partnerskich. Strefy te mogą być tworzone dopiero po przystąpieniu państw do WTO. Białoruś i Azerbejdżan nie są członkami tej organizacji, chociaż negocjacje w tej sprawie trwają już kilka lat. Natomiast Armenia jest członkiem WTO od 2003 roku, Mołdawia – od 2001 r., Gruzja – od 2000 r., Ukraina – od 2008 r. Przewiduje się, że Azerbejdżan dołączy do WTO w ciągu 2–3 lat, w wypadku Białorusi ten proces może potrwać dłużej.

Przewiduje się, że strefy wolnego handlu obejmą wszystkie gałęzie, łącznie z energią. Będą one zawierać wiążące prawnie zobowiązania w sprawie harmonizacji ustawodawstwa w obszarach związanych z handlem i tym samym przyczynić się do modernizacji gospodarek krajów partnerskich oraz ugruntowania niezbędnych reform gospodarczych. W dłuższym okresie stworzą rzeczywiste perspektywy zwiększonego przepływu towarów, kapitału i świadczenia usług¹⁹.

Pierwszym krajem, z którym może zostać zawarta Umowa o Stowarzyszeniu, jest Ukraina. Umowa o stowarzyszeniu będzie określać nie tylko prawne stosunki Ukrainy i Unii Europejskiej, lecz także pobudzać Ukrainę do społecznych i gospodarczych reform. Dokument przewiduje współpracę stron w różnych obszarach. Jej podstawą jest jednak obszar gospodarczy, który bazować będzie na strefie wolnego handlu.

Negocjacje na temat umowy stowarzyszeniowej między Ukrainą a UE trwają trzy lata. Odbyło się prawie 20 rund negocjacyjnych. W kwietniu 2011 r. w Kijowie odbyła się XVI runda negocjacji w sprawie utworzenia strefy wolnego handlu pomiędzy Unią Europejską a Ukrainą. Podsumowując wyniki rozmów przedstawiciele obu stron podkreślili, iż na dzień dzisiejszy 90% zagadnień dotyczących utworzenia strefy wolnego handlu została już uzgodniona, w tym uzgodniono zniesienie wszelkich ograniczeń taryfowych i ilościowych w odniesieniu do eksportu 96% pozycji towarowych z Ukrainy do krajów członkowskich Unii Europejskiej (w tym wszystkich towarów przemysłowych). Do zagadnień spornych zaliczyć należy kwestię zaprzestania wykorzystywania przez producentów ukraińskich w nazwach swoich towarów geograficznych nazw miejscowości innych krajów opatentowanych przez producentów unijnych, rozwiązywania sporów w sektorze energetycznym, wprowadzania ceł eksportowych przez Ukrainę, ochrony ukraińskiego sektora produkcji samochodów oraz kwestie związane z przewozami samochodowymi. Pomimo szeregu pozostających do uzgodnienia kwestii, przewodniczący grupy negocjacyjnej Komisji Europejskiej P. Cuisson ocenia, iż porozumienie o strefie wolnego handlu Unia Europejska–Ukraina zostanie podpisane do końca 2011 r. (podczas prezydencji Polski w Radzie UE) i może wejść w życie w 2013 r. po ratyfikacji dokumentu przez strony oraz wypełnieniu przez Ukrainę wszystkich wymogów UE. Przewodniczący P. Cuisson również wyraził nadzieję, iż za 10 lat Ukraina całkowicie włączona zostanie w gospodarkę europejską²⁰.

Podpisaniu Umowy o stowarzyszeniu Ukrainy i UE sprzeciwia się Rosja. Moskwa zaprasza Kijów do Unii Celnej. Ukraina po podpisaniu Umowy z Unią ma szansę rozwijać się jako demokratyczne i suwerenne państwo, polepszyć stan swojej gospodarki i życie społeczeństwa. Natomiast powrót do Rosji może spowodować jeszcze większe uzależnienie Ukrainy od tego kraju, co w konsekwencji może doprowadzić do przekształcenia jej w państwo autorytarne i zacofane.

Przyszła umowa stowarzyszeniowa z Ukrainą jest w trakcie przygotowań. Umowy z pozostałymi państwami Partnerstwa Wschodniego będą podobne²¹. W Preambule będą określone główne cele dokumentu, a także może zostać wyrażona wola Unii do

¹⁹ Komunikat Komisji..., op. cit., s. 10.

²⁰ У Європі чекають повної інтеграції України за 10 років, http://www.epravda.com.ua/news/2011/02/15/271495/view_print/, odczyt z dnia 15.05.2011.

²¹ S. Ananicz, *Umowy stowarzyszeniowe...*, op. cit., s. 2.

nadania państwu stowarzyszonemu statusu członka. Jednak w przypadku negocjowanych umów z państwami partnerskimi takiego postanowienia najprawdopodobniej nie będzie. Następny rozdział – Dialog polityczny i współpraca w sprawach zewnętrznych – określi cel dialogu zagranicznego, a mianowicie, zasadę poszanowania niepodległości, suwerenności, terytorialnej integralności i nienaruszalności granic. Wyznacza też reguły działań dotyczących regionalnej stabilności, zapobiegania konfliktom, zarządzania kryzysowego, przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się broni masowego rażenia, kwestii rozbrojenia i kontroli zbrojeń, walki z terroryzmem i innych. Rozdział – Obszar wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – będzie dotyczyć współdziałania, a także wzajemnych zobowiązań w kwestiach praworządności, przestrzegania praw człowieka, ochrony danych osobowych, migracji, polityki azylowej i zarządzania granicami, przepływu osób, zwalczania prania brudnych pieniędzy i finansowania terroryzmu, zwalczania handlu narkotykami, zwalczania korupcji i przestępczości.

Umowa obejmie także współpracę gospodarczą i sektorową, która dotyczyć będzie wzajemnych zobowiązań w takich kwestiach, jak: rolnictwo i rozwój obszarów rolnych, polityka audiowizualna, społeczeństwo obywatelskie, dostosowanie prawa o działalności gospodarczej do standardów UE, ochrona konsumentów, współpraca transgraniczna i regionalna, współpraca w obszarze kultury i edukacji, współpraca w energetyce, w kwestiach środowiska, rybołówstwa, ochrony czystości wód, opieki zdrowotnej, turystyki, transportu i innych.

Z Armenią, Gruzją i Mołdawią negocjacje na temat podpisania umów stowarzyszeniowych rozpoczęto w 2010 r. i już przeprowadzono po kilka rund negocjacji. Z Białorusią nie rozpoczęto żadnych negocjacji. To państwo angażuje się głównie we współpracę w ramach Państwa Związkowego Rosji i Białorusi oraz Unii Celnej Białoruś–Rosja–Kazachstan. Stosunki UE i Białorusi pozostają napięte. W czerwcu 2011 roku w odpowiedzi na rosnące represje na Białorusi, UE zdecydowała o zamrożeniu aktywów trzech firm finansujących reżim Alaksandra Łukaszenki. Zamrożenie aktywów dotyczyło produkującej broń firmy Bieltiecheksport, która handlowała m.in. z reżimem libijskiego przywódcy Muammara Kadafigo i komunistyczną Koreą Północną, a także firmy hazardowej Sport-Pari (filia krajowego Superlotto) oraz telekomunikacyjnego przedsiębiorstwa Bieltielikom²².

Celem partnerstwa jest zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego UE i jej państw partnerskich pod względem długoterminowych dostaw i tranzytu energii. Komisja Europejska zaproponowała kilka środków dwustronnych, w ramach drugiego strategicznego przeglądu sytuacji energetycznej²³:

- uwzględnienie w umowach o stowarzyszeniu postanowień dotyczących „współzależności energetycznej” w zgodzie z unijną polityką handlową i energetyczną oraz polityką konkurencji, w sprawie których z państwami partnerskimi przeprowadzone zostaną negocjacje;
- zawarcie protokołów ustaleń w kwestiach energetycznych z Mołdawią, Gruzją i Armenią jako dodatkowych elastycznych instrumentów; powinny one zawierać środki

²² *Nowe sankcje UE wobec Białorusi, w tym gospodarcze*, http://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/524916,nowe_sankcje_ue_wobec_bialorusi_w_tym_gospodarcze.html, odczyt z dnia 20.09.2011.

²³ Kominikat Komisji..., op. cit, s. 8.

- służące do wspierania i monitorowania bezpieczeństwa dostaw i tranzytu energii, również dla kluczowej infrastruktury energetycznej (w przypadku Armenii protokół uzgodnień dotyczyłby również kwestii zamknięcia elektrowni atomowej w Mecamor);
- bliższe stosunki polityczne z Azerbejdżanem, który jest jedynym państwem partnerskim eksportującym węglowodory do UE, w oparciu o stopniową konwergencję Azerbejdżanu z rynkiem energetycznym UE oraz integrację infrastrukturalną;
 - zawarcie deklaracji energetycznej między Komisją Europejską a Białorusią jako podstawa dalszego rozwoju współpracy energetycznej, współpraca ta mogłaby obejmować m.in. reformę przesyłu węglowodorów i sektora energetycznego;
 - zachęcanie wszystkich państw partnerskich do udziału w programie Inteligentna Energia – Europa.

Azerbejdżan posiada istotne zasoby surowców energetycznych. Pozostałe państwa partnerskie PW są zależne od dostaw rosyjskich, chociaż przez terytorium niektórych przebiegają gazociągi z Rosji do UE. Przez terytorium Gruzji przebiegają rurociągi z Azerbejdżanu do Turcji. Tranzyt surowców energetycznych jest atutem dla byłych republik radzieckich w stosunkach z Rosją, co prowadzi do sporów i konfliktów politycznych. Przykładem jest wojna gazowa pomiędzy Ukrainą i Rosją. Warto także wspomnieć o sporach związanych z udziałem w sektorze energetycznym Białorusi pomiędzy Mińskiem i Moskwą. Rosja przez kilka lat prowadziła negocjacje dotyczące 100% udziału swego Gazpromu w Beltransgazie i w listopadzie 2011 roku jej to udało się²⁴.

Ukraiński system gazowy jest jednym z największych w Europie Wschodniej i składa się z 39,8 tys. km gazociągów. Ukraińskie gazociągi związane z gazociągami państw sąsiedzkich – Rosji, Białorusi, Polski, Słowacji, Węgier, Rumunii i Mołdowy. Ukraina związana z systemem gazowym UE jest mostem pomiędzy największymi wydobywcami gazu ziemnego w świecie – Rosją i Azją Centralną. Przez Ukrainę przepływa 80% zasobów gazu ziemnego, z czego 20% przypada na kraje Unii²⁵. Białoruskie gazociągi są mniejsze w porównaniu z Ukrainą – 7,5 tys. km i związane z Litwą, obwodem Kaliningradzkim, Polską i Ukrainą²⁶.

UE podpisała z Azerbejdżanem w Baku na początku 2011 roku porozumienia o dostępie Europy do gazu z basenu Morza Kaspijskiego. Pierwszy raz Azerbejdżan zobowiązał się na piśmie dostarczać Europie „znaczące ilości gazu”, a także zaangażować się w budowę infrastruktury dla takich dostaw²⁷. W UE z zadowoleniem przyjęto porozumienie z Azerbejdżanem, gdyż jest to szansa na zmniejszenie zależności od Gazpromu.

Budowa gazociągu Nabucco ma rozpocząć się w 2013 r., a od 2017 r. rurociągiem tym ma popłynąć gaz z rejonu Morza Kaspijskiego (Azerbejdżanu, Iraku i Turkmenistanu) przez Turcję, Rumunię i Bułgarię, do Europy Środkowej. Terminy realizacji były wielokrotnie przekładane z różnych przyczyn. Rosjanie chcą dostarczać swoim

²⁴ *Россия дала Белоруссии газ, а она ей „Белтрансгаз”*, <http://ria.ru/politics/20111125/498024813.html>, odczyt z dnia 25.11.2011.

²⁵ *Газотранспортна система України*, <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/prom/ukr/19.html>, odczyt w dniu 20.03.2011.

²⁶ *Транзитный транспорт российского газа*, http://www.btg.by/transit_transport.html, odczyt z dnia 23.09.2011.

²⁷ *UE uzgadnia dostawę gazu z Azerbejdżanu, omijając Rosję*, http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,8945756,UE_uzgadnia_dostawy_gazu_z_Azerbejdżanu__omijajac.html, odczyt z dnia 23.09.2011.

gazociągiem South Stream gaz od końca 2015 roku, kiedy będzie gotowa jedna z jego planowanych czterech nitek, co pozwoli zaopatrywać południową część Europy. Gazociąg ma prowadzić z Rosji do Bułgarii, gdzie podzieli się na dwie nitki: północną – do Austrii i Słowenii przez Serbię i Węgry oraz południową – do Włoch przez Grecję. Rosyjskiemu projektowi sprzeciwia się Turcja.

W lutym 2011 r. Ukraina notyfikowała ratyfikację protokołu akcesyjnego do Wspólnoty Energetycznej, stając się tym samym jej pełnoprawnym członkiem. Spowodowało to trudności, przede wszystkim dla państwowej spółki gazowej NAK „Naftogaz Ukrainy”, która zgodnie z zasadami UE podzielona ma być na 3 odrębne spółki: wydobywczą, dystrybucyjną i transportującą. Ponadto w ciągu 7 lat Ukraina zobowiązana jest do przeprowadzenia kosztownej modernizacji systemu energetycznego i mocy produkcyjnych. Niestety, Ukraina nie dysponuje całą kwotą niezbędną do dostosowania systemu energetycznego do norm europejskich. Wartość nakładów na modernizację ukraińskiego systemu transportu gazu według różnych ocen ekspertów wynosi od 5,5 do 15 mld USD.

Kwestia modernizacji ukraińskiego systemu przesyłu gazu ziemnego jest obiektem rozmów władz Ukrainy z potencjalnymi inwestorami (w tym z krajów Unii Europejskiej i Federacji Rosyjskiej). Jednym z największych inwestorów na Ukrainie jest Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju. Priorytetem w inwestowaniu jest sektor energetyczny. Dla EBOR ważne są projekty dotyczące kredytowania spółek transportujących ropę naftową przez Morze Czarne, podwyższenie energooszczędności, rozwój przemysłu.

W marcu 2011 roku w czasie konferencji Instytutu Adama Smitha „Ukraińskie Energetyczne Forum” EBOR zaproponowało zainwestowanie około 500 mln USD rocznie w ukraiński sektor energetyczny. Według słów dyrektora zarządzającego ds. Energetyki Banku R. Puliti²⁸, 1/3 tych środków mogłaby trafić do poszczególnych spółek energetycznych w zamian za przejęcie przez Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju udziałów w tych spółkach, a pozostała kwota – w postaci długoterminowych kredytów. EBOR gotowy jest inwestować w okresie 7–10 lat, chociaż zwykle projekty, które są finansowane przez Bank, trwają 5–7 lat. Puliti zauważył, że dla wzmożenia efektywności inwestycji w ukraiński sektor energetyczny niezbędne jest udoskonalenie bazy prawnej państwa.

Unia Europejska proponuje państwom, objętym PW, współpracę w zakresie bezpieczeństwa, co obejmuje walkę z nielegalną imigracją, dostosowanie systemów azylowych do standardów UE, utworzenie zintegrowanych systemów zarządzania granicami dostosowanych do zapisów dorobku prawnego UE, a także podwyższanie zdolności policji i wymiaru sprawiedliwości, przede wszystkim w zakresie walki z korupcją i przestępczością zorganizowaną.

Na obszarze WNP obowiązuje bezwizowy ruch. Układy o mobilności i bezpieczeństwie opracowywane są indywidualnie w oparciu o potrzeby poszczególnych krajów, co ma zwiększyć mobilność obywateli, jednocześnie przyczyniając się do zwiększenia stabilności i bezpieczeństwa partnerów, jak również bezpieczeństwa granic z UE.

²⁸ Р. Пуліті, *ЄБРР може вкладати 500 млн євро щорічно в енергетичні проекти в Україні*, <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/t-puliti-ebrr-mozhet-vkladuvat-500-mln-evro-ezhegodno-v-energeticheskie-02032011125100>, odczyt z dnia 28.10.2011.

Podejście do polityki wizowej ma charakter etapowy i docelowo prowadzi do liberalizacji reżimu wizowego na specjalnych warunkach. Umowom o ułatwieniach wizowych powinny towarzyszyć umowy o readmisji oraz, w razie potrzeby, pomoc techniczna w ramach ogólnych budżetów pomocy w celu ułatwienia państwom partnerskim wypełnienia zobowiązań wynikających z tych umów. Przewiduje się, że po wprowadzeniu w życie umów o ułatwieniach wizowych i readmisji, należy rozpocząć dialog ze współpracującymi państwami partnerskimi na temat zniesienia obowiązku wizowego. Chociaż ta perspektywa jest bardzo daleka.

W 2009 r. zakończyły się negocjacje umowy o ułatwieniach wizowych UE z Gruzją (takie umowy obowiązują już w relacjach z Ukrainą i Mołdową). Jednocześnie trwają intensywne rozmowy nad wypracowaniem form współpracy na tym obszarze z Armenią i Azerbejdżanem.

Podczas XIV Szczytu Ukraina–UE w Brukseli jednym z głównych tematów był plan działań na rzecz zniesienia krótkoterminowych wiz pobytowych dla obywateli Ukrainy w państwach strefy Schengen. Przyjęto Plan Wizowy, który określa wszystkie warunki, które musi spełnić Ukraina, by możliwe było zlikwidowanie obowiązku wizowego. Janukowycz obiecał, że spełni warunki do końca 2011 roku, już przed Euro 2012, ale przywódcy unijni nie byli tak optymistycznie nastawieni. Plan wizowy nie zawierał żadnych dat i w Unii Europejskiej trwa spór o to, jak szybko włączyć Ukrainę do wspólnej strefy bezwizowej.

Polska i Węgry naciskają na szybkie otwarcie granic UE dla Ukraińców, ale Francja i Niemcy są temu bardzo niechętni. Główne przyczyny – ryzyko, że Ukraina stanie się państwem tranzytowym dla nielegalnych migrantów z innych państw poradzieckich do UE i sprzeciw Rosji, która nigdy nie wybaczyłaby UE, że wizy najpierw zostały zniesione dla Ukraińców. To samo można powiedzieć i o innych państwach, objętych projektem PW. Warto pamiętać, że Rosyjska Federacja jest trzecim najważniejszym partnerem handlowym UE (po USA i Chinach). Umowy o ułatwieniach wizowych i readmisji zostały podpisane z Ukrainą, Gruzją i Mołdawią. W wypadku pozostałych państw trwają przygotowania do negocjacji.

W ramach projektu Partnerstwa Wschodniego UE zaproponowała pomoc finansową. Na realizację PW Komisja Europejska postanowiła przeznaczyć 600 mln euro ponad środki już przewidziane w budżecie 2007–2013 na bilateralną współpracę UE z jej sąsiadami w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (EPS) – 12 mld euro na całą EPS na lata 2007–2013, w tym np. na Ukrainę 494 mln euro do 2010 roku. Jak podkreśliła Ferrero-Waldner, z tych dodatkowych 600 mln euro tylko 350 mln to nowe środki z tzw. marginesu w ramach rubryki na politykę sąsiedzką i stosunki zewnętrzne. 250 mln euro KE chce wyasygnować ze środków na regionalne programy w ramach EPS na Wschodzie²⁹.

Partnerstwo Wschodnie przewiduje także dodatkowe źródła finansowania. Państwa uczestniczące w Partnerstwie zwróciły się do Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI), Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju i innych międzynarodowych organizacji finansowych o kredytowe wsparcie wspólnych działań. EBI wyraził zainteresowanie uczestnictwem w projektach dotyczących głównych obszarów działalności

²⁹ Komunikat Komisji..., op. cit., s. 12.

Banku: w sektorach transportu, energii, telekomunikacji i infrastruktury środowiskowej. Wsparcie otrzymują także małe i średnie przedsiębiorstwa. Oprócz tego, dodatkowe fundusze mogą być przekazane przez poszczególne państwa członkowskie UE i/lub kraje trzecie zainteresowane wspieraniem wybranych projektów Partnerstwa Wschodniego.

Największą pomoc otrzymała Ukraina – 470,0 mln euro. Inne państwa – Azerbejdżan – 122,5 mln euro, Armenia – 157,0 mln euro, Gruzja – 180,30 mln euro (dodatkowa pomoc 500 mln euro po wojnie rosyjsko-gruzińskiej), Mołdawia – 273,1 mln euro³⁰.

Pierwsze nieformalne spotkanie Ministrów Spraw Zagranicznych państw UE i państw, objętych projektem Partnerstwa Wschodniego, organizowane wspólnie przez Polskę, odbyło się w Sopocie w maju 2010 r. W ramach spotkania podsumowano największe osiągnięcia PW³¹:

- projekt zintegrowanego zarządzania granicami (Integrated Border Management) z pulą środków w wysokości 50 mln euro;
- prace nad przygotowaniem programu wspierania małej i średniej przedsiębiorczości (57 mln euro na lata 2010–2013), pierwszym krokiem w realizacji tego programu było uruchomienie projektu East-Invest (7 mln euro), którego celem jest poprawienie klimatu inwestycyjnego w państwach partnerskich oraz utworzenie sieci kontaktów biznesowych pomiędzy UE i jej wschodnimi sąsiadami;
- inicjatywę Zapobiegania Katastrofom Naturalnym i Spowodowanym przez Człowieka (6 mln euro);
- przyszłe uruchomienie programu wymiany informacji dot. ochrony środowiska Environment Governance (1,8 mln) oraz programu kulturalnego PW (12 mln euro);
- Inicjatywę ds. Zwiększenia Wydajności Energetycznej i Ochrony Środowiska w Europie Wschodniej z budżetem 1,5 mld euro.

Europejski Bank Inwestycyjny stworzył instrument finansowania projektów w ramach PW (Eastern Partners Facility 1,5 mld euro), przeznaczony na inwestycje infrastrukturalne w państwach partnerskich PW i uzupełniający dotychczasowy mandat zewnętrzny EBI na inwestycje w regionie Europy Wschodniej (3,7 mld euro).

Szereg organizacji międzynarodowych współpracuje w ramach PW. Rada Europy podjęła działania na rzecz udziału w programach PW zwalczających korupcję oraz w działaniach na rzecz usprawnienia systemów sądownictwa. OBWE planuje podjęcie współpracy w ramach podnoszenia standardów ochrony praw człowieka. EBOR i OECD są zaangażowane w program wspierania małej i średniej przedsiębiorczości we wschodnich państwach partnerskich.

Duże zainteresowanie PW wykazały organizacje pozarządowe z UE i państw partnerskich. W grudniu 2009 r. w Brukseli odbyło się pierwsze posiedzenie Forum Społeczeństwa Obywatelskiego PW. Wzięło w nim udział około 200 organizacji pozarządowych. Forum powołało Komitet Sterujący, który koordynuje działania NGOs z UE i krajów partnerskich. Prace Forum mają na celu pobudzenie współpracy pomię-

³⁰ S. Ananicz, *Umowy stowarzyszeniowe jako cel Partnerstwa Wschodniego*, „Infos” 2011, nr 9, s. 3.

³¹ *Nieformalne spotkanie Ministrów Spraw Zagranicznych nt. Partnerstwa Wschodniego*, http://polandeu.gov.pl/files/Aktualnosci/konferencja_WHO_IS_WHO_24.05.2010.pdf, odczyt dnia 2.05.2011.

dzy społeczeństwami i wzmocnienie obywatelskiego aspektu działań PW. Kolejne spotkanie forum odbędzie się w Polsce w listopadzie 2011 r.

W końcu września 2011 roku odbył się szczyt Partnerstwa Wschodniego, na który przyjechało 32 delegacje państw członkowskich Unii Europejskiej i państw partnerskich oraz przedstawiciele najważniejszych instytucji UE. Niestety, nie było delegacji z Mińska. Na szczyt nie zaproszono Prezydenta Białorusi Aleksandra Łukaszenki, czym poczuł się bardzo obrażony, a także ograniczony został udział w szczycie wyznaczonego przez Republikę Białorusi jej przedstawiciela. Ambasada Republiki Białorusi opublikowała komunikat, w którym skrytykowała Szczyt, wskazując, że „partnerstwo nie może się opierać na dyskryminacji”, a organizatorzy Szczytu „poprzez swoje działania szkodzą sprawności tej regionalnej inicjatywy i ponoszą za to odpowiedzialność”³².

Premier Polski Donald Tusk w swoim wystąpieniu powiedział, że „we współpracy ze środowiskami obywatelskimi na Białorusi wypracowaliśmy taktkę postępowania, która nie jest ingerencją w wewnętrzne sprawy Białorusi, jest tylko klarownym komunikatem: możliwa jest wydatna pomoc przy modernizacji Białorusi, ale ta wydatna pomoc, która może iść w miliardy euro, będzie możliwa wobec demokratycznego partnera, Białoruś musi spełnić warunki, żeby oferta mogła być zrealizowana”. Mińsk powinien spełnić pewne warunki, między innymi, przeprowadzić demokratyczne wybory parlamentarne zgodnie ze standardami OBWE, zacząć dialog polityczny z opozycją, a także ogłosić amnestię i rehabilitację więźniów politycznych³³.

Kilka dni później Minister Spraw Zagranicznych Białorusi Siergiej Martynow oświadczył, „że Białoruś ma zamiar nadal uczestniczyć w programach Partnerstwa Wschodniego. Białoruś razem z Litwą i Ukrainą zaproponowała ponad 20 konkretnych projektów. Trwa poważna praca ekspertów w zakresie współpracy celnej, energetycznej, zwalczania cyberprzestępczości i korupcji. Partnerstwo jest korzystne dla Białorusi”³⁴.

Kolejnym państwem, które było krytykowane za prześladowania opozycji ze względów politycznych, była Ukraina. Miało to wpływ na podpisanie Umowy Stowarzyszeniowej pomiędzy Ukrainą a UE. We wspólnej Deklaracji Warszawskiego Szczytu Partnerstwa Wschodniego przyjęto, że sfinalizowanie negocjacji w tej sprawie możliwe będzie do czasu szczytu UE–Ukraina w grudniu 2011 r.³⁵

Uczestnicy szczytu potwierdzili, że wiele zrobiono w czasie istnienia Partnerstwa Wschodniego. Państwa partnerskie wdrożyły reformy polityczne i gospodarcze, a stosunki między UE i jej wschodnioeuropejskimi partnerami uległy znacznemu pogłębieniu. UE i większość jej partnerów zaangażowało się w negocjacje dotyczące Umów Stowarzyszeniowych, które doprowadzą także do utworzenia Pogłębionych i Kom-

³² *Oświadczenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych ws. Szczytu Partnerstwa Wschodniego w Warszawie*, http://www.poland.belembassy.org/pl/news/~page_m12=1~news_m12=214224, odczyt z dnia 5.10.2011.

³³ *Szczyt Partnerstwa Wschodniego bez Białorusi*, <http://fakty.interia.pl/raport/polska-prezyden-cja-w-ue/news/szczyt-partnerstwa-wschodniego-bez-bialorusi,1701881,7580>, odczyt z dnia 5.10.2011.

³⁴ *Minister Spraw Zagranicznych Białorusi o Partnerstwie Wschodnim*, http://www.poland.belembassy.org/pl/news/~page_m12=1~news_m12=215314, odczyt z dnia 5.10.2011.

³⁵ *Wspólna Deklaracja Warszawskiego Szczytu Partnerstwa Wschodniego, Warszawa, 29–30 września 2011*, <http://www.msz.gov.pl/files/docs/komunikaty/20110930EAP/Wspolna%20Deklaracja%20Warszawskiego%20Szczytu%20Partnerstwa%20Wschodniego.pdf>, s. 3, odczyt z dnia 5.10.2011.

pleksowych Stref Wolnego Handlu (DCFTA), gdy tylko spełnione zostaną odpowiednie warunki. Jednocześnie zaangażują się w zwiększanie mobilności na całym kontynencie. Rozpoczęto dialog z Ukrainą i Republiką Mołdowy w sprawie zniesienia obowiązku wizowego. Wdrożone zostały umowy z Gruzją o ułatwieniach wizowych i readmisji, a podobne mają w przyszłości być zawarte także z Republiką Armenii, Republiką Azerbejdżanu i Republiką Białorusi³⁶.

Partnerstwo Wschodnie wprowadziło do dotychczasowego modelu stosunków z państwami Kaukazu Południowego i Europy Wschodniej kilka ważnych zmian. Głównym atutem jest wyodrębnienie wschodnich sąsiadów od południowych i wprowadzenie wschodniego sąsiedztwa w orbitę polityki zagranicznej UE jako osobnej grupy. Dotychczas EPS obejmowało jednakowym mechanizmem zarówno państwa Europy Wschodniej, jak i kraje Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu, co powodowało wiele dyskusji jak w UE, tak i wśród wschodnioeuropejskich sąsiadów.

Krytyka Partnerstwa Wschodniego dokonywana przez państwa partnerskie dotyczy małej sumy na finansowanie projektów w ramach PW. Uważają oni, że UE nie jest zainteresowana kolejnym rozszerzeniem na Wschód. UE krytykuje państwa wschodnie za opieszałość w reformach i wykonaniu zobowiązań. Ważnym jest także to, że UE z dystansem traktuje państwa takie jak: Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Mołdowa, Gruzja i Ukraina, były republiki radzieckie o małym dla Unii znaczeniu gospodarczym. Widząc, że należą one do strefy wpływów Rosji, Unia nie chce podejmować bezpośredniej rozgrywki politycznej.

Mimo krytyki, Partnerstwo Wschodnie jest ważną płaszczyzną dla rozwoju stosunków między UE i państwami Europy Wschodniej i Południowego Kaukazu. Zaplanowano wiele projektów w ramach tej inicjatywy, kilka z nich już uruchomiono. O sukcesie Partnerstwa Wschodniego zadecyduje przede wszystkim wola polityczna oraz zdolności państw członkowskich UE i państw partnerskich do skutecznej realizacji tych projektów. Na wyniki realizacji projektów PW trzeba będzie poczekać.

Summary

Eastern Partnership – A chance for European integration of post-soviet states

Eastern Partnership – a new EU initiative. While it is difficult to say what benefits it will bring to both parties: Azerbaijan, Armenia, Belarus, Georgia, Moldova, Ukraine and EU countries. Of course, now more critical than results. Partner countries pose a different problem in the implementation of its relationship with EU, but they all share a common desire to deepen these relations. The EU should be open in this matter and to offer a higher level of political organizations, and progressive strengthening of ties in key areas. It takes time to appreciate the influence of the EU on the development of partner countries of Eastern Partnership. But we must remember that the result depends on both sides.

³⁶ Ibidem, s. 1.